

Wat zijn de ervaringen met het opstellen van de drie regionale energie strategieën (RES) in Utrecht? Daarover vertelt gedeputeerde Huib van Essen. Het is het tweede interview in de reeks artikelen over het tot stand komen van de RES'en in Nederland. Is Van Essen, net als Teus Baars, directeur en bestuurder van energiecoöperatie Zeeuwind, ambivalent over de uitkomsten (WN 1 van 2020)? Of ziet hij ambities en visies uit de Utrechtse energiestrategieën volop gerealiseerd worden?

DOOR **TITIA VAN LEEUWEN**

Eens over
de ambities,
maar dan nu
de uitwerking..

Drie RES'en in het Utrechtse

Gedeputeerde Huib van Essen,
provincie Utrecht

Van Essen heeft het druk met de RES'en. Er zijn er maar liefst drie in Utrecht, waarvan eentje gedeeld met Gelderland. Er is bij die indeling aangesloten bij reeds bestaande regionale samenwerkingen tussen gemeenten. Voor de gemeenten was dit een logische indeling. De regio Food Valley is provinciegrens-overschrijdend en bestaat uit een aantal Gelderse samenwerkende gemeenten samen met het Utrechtse Veenendaal, Rhenen en Renswoude. Aanpalend ligt Amersfoort, de derde regio is U16, ook daar was veel samenwerking zoals rond mobiliteit en de woningbouwopgave en groeiopgave rond de stad Utrecht.

“De drie Utrechtse gemeenten in de regio Food Valley hebben zich aangesloten bij de ambities van het Gelderse energie-akkoord, met als doel 55 procent CO₂-reductie in 2030. Amersfoort en U16 volgen het klimaatakkoord met 49 procent CO₂-reductie in 2030”, vertelt Van Essen als wij vragen of de ambities van de regio's vergelijkbaar zijn. “Die ambities voor de lange termijn zijn natuurlijk altijd wat makkelijker te formuleren. De uitwerking van wat en hoe je waar wilt, moet nog komen en dan wordt het dus echt lastiger. Want dan gaat het erom wat je vandaag en morgen gaat doen.

Wat sterk overeen komt tussen de drie regio's en wat ook in de rest van het land zichtbaar is, is dat maximaal wordt ingezet op zon op dak. Wat in vergelijking

Wat is een RES?

RES staat voor Regionale Energie Strategie. Het is een regionaal samenwerkingsverband voor de ruimtelijke inpassing van de energietransitie. In 30 regio's in Nederland worden zo de afspraken uit het Klimaatakkoord over duurzame opwek en warmte concreet uitgerold.

met de locatiekeuzen voor windturbines en zonnepanelen, inderdaad een relatief makkelijke weg is.”

“De verschillen zitten vooral in de aanpak. In de regio Food Valley heeft men gekozen voor een sterke stakeholders-aanpak. De stakeholders worden heel vroeg in het proces uitgebreid betrokken, zijn aanwezig bij veel bijeenkomsten en hebben ook een besluitvormende stem. Dit is bij Food Valley veel sterker dan bij de andere regio's. Hoewel daar ook wel stakeholders betrokken worden. De LTO wordt in alle regio's betrokken. Amersfoort heeft nu al bij de landschappelijke analyse en de analyse van het elektriciteitsnet een zoekrichting voor 2030 gekozen. Bovenop wat al in de pijplijn zit.

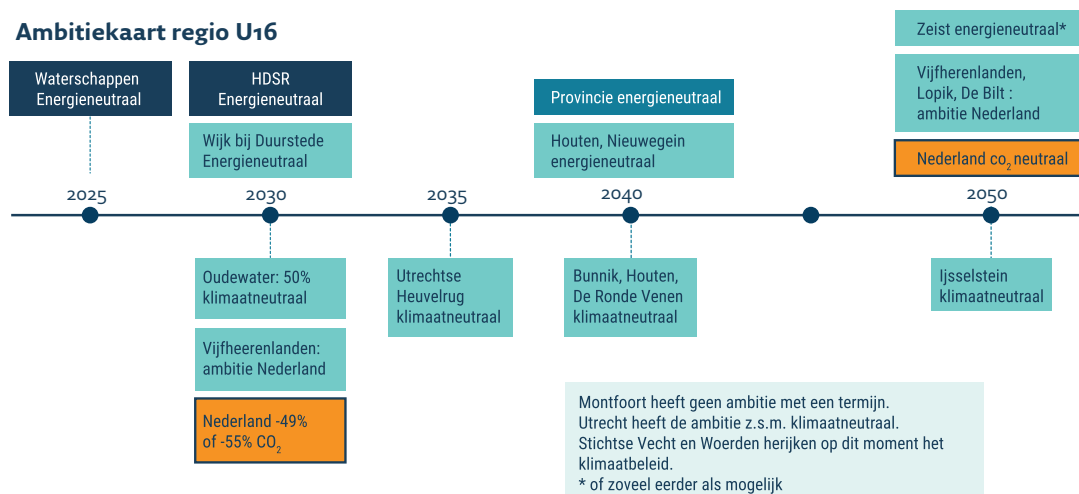
Food Valley heeft een mix van concrete en meer ruimere zoekrichtingen. U16 zit nog wat vager met een aantal zoekprincipes en wat grove aanduidingen. Hierbij speelt de grootte van de regio en natuurlijk ook hoever de verschillende gemeenten al waren met hun eigen kaders. Sommigen zijn al ver, zoals Houten.

“Sommige gemeenten zijn al ver, zoals Houten. Anderen moeten echt nog vanaf het prille begin aan de slag...”

Anderen moeten nog echt vanaf het prille begin aan de slag met het bepalen van zoeklocaties. Gemeenten die al verder zijn met locatiekeuzes en die dat samen met de bevolking hebben gedaan, willen dat niet nog eens overdoen in het kader van de RES.

In Amersfoort speelt als aandachtspunt dat de locaties die nu in beeld zijn, wellicht niet allemaal haalbaar blijken te zijn. Er moet dan ook naar andere locaties gezocht worden. Overal zitten netwerkbedrijven, waterschappen en natuur- en milieuorganisaties aan tafel. Net als de lokale energiecoöperaties. Die hebben overigens wel aangegeven dat zij graag nog intensiever betrokken willen zijn.”

Ambitiekaart regio U16

"Ik probeer als gedeputeerde de regio's gezamenlijk regelmatig hun ervaringen te laten uitwisselen, door de trekkers van de regio's bij elkaar te roepen. Dat ervaren ze als nuttig," vertelt Van Essen als wij vragen naar zijn specifieke rol in het proces. "Naast klimaat en energie heb ik ook ruimtelijke ontwikkeling in mijn portefeuille. De provincie heeft een kaderstellende rol via onze omgevingsvisie en -verordening. Dat betekent voor mij dat de Utrechtse kwaliteiten beschermd moeten worden. Maar binnen die kaders ligt de bal toch wel primair bij de gemeenten en letten wij als provincie op de goede landschappelijke inpassing, juist ook over de grenzen van de gemeenten heen. Ik wil daarbij wel uitgaan van een gelijkwaardige rol, om gezamenlijk te komen tot locaties. Het huidige bod van uit de drie regio's is een goede bijdrage aan de landelijke doelstelling en past ook goed bij de lokale ambities. Er zijn meer dan voldoende mogelijkheden het aanbod van alle drie de regio's waar te maken zelfs met ruimte voor het eventueel uitvallen van plannen.

Ik zie daarbij het benadrukken van de onderlinge solidariteit als onderdeel van mijn rol. Je hebt altijd gemeentes die de neiging hebben om te duiken. Maar als we verder willen komen moeten ze zich allemaal verantwoordelijk voelen. Ook staan wij als provincie voor de onderlinge afstemming. Ik zou het onwenselijk vinden als iedere gemeente los van de anderen zijn eigen plan zou maken en dat dat dan, met een nietje er door, de regionale energiestrategie zou zijn.

Als provincie zorgen we ook voor procesondersteuning. We betalen mee aan de proceskosten en geven ondersteuning op het gebied van participatie. De provincie vindt het belangrijk dat inwoners kunnen meeprofiten; we ondersteunen daarom ook energiecoöperaties. Die zijn natuurlijk heel belangrijk, zeker als we gaan kijken naar locaties, dan is de eerste vraag welke plannen er al liggen."

WindNieuws is natuurlijk ook benieuwd hoe het gaat met 50 procent lokaal eigendom; het streven dat voor nieuwe energieprojecten in het Klimaatakkoord is opgenomen. Van Essen: "Dat wordt in

alle drie de regio's opgepakt. De juridische basis ervan is wel nogal complex. Zeker voor gemeenten die sowieso nog weinig ervaring met dit soort zaken hebben. We proberen als provincie te ondersteunen en te adviseren hoe men daarmee om kan gaan. Het belang ervan is dat opbrengsten ook weer lokaal terecht komen, maar je wilt ook voorkomen dat, als er te weinig kapitaal is in een gebied, de energietransitie daardoor stopt."

Een ander thema dat belangrijk is voor de energietransitie in Nederland zijn de gedragscodes voor windenergie en zonne-

energie. Helpen deze mee bij het tot stand komen van de RES'en?

"Dat speelt vooral als projecten echt gaan lopen en toepassing daarvan ligt, volgens mij, met name bij de gemeenten. Als provincie Utrecht hebben we de afgelopen tien jaar wel een heel erg bescheiden aantal windturbines gerealiseerd. We hebben dus een behoorlijke inhaalslag te maken. We hebben nu slechts vijftien windturbines in de hele provincie. Waar we naar toe moeten is een veelvoud daarvan, dat moet je denken aan iets tussen de 70 en de 100 turbines.

0,41 TWh

17 Windmolens
(5,6 MW turbines)

OF

44 Windmolens*
(3 MW turbines)

185 ha Zonneveld

Legenda energie-opwek

Stedelijk knooppunt

Grootchalige zonne-energie op daken

Zonne-energie geïntegreerd in geluidsschermen

Windenergie langs infrastructuur

Landschap met contrasten

Boslandschap Utrechtse Heuvelrug windcluster (defensieterrain)

Legenda algemeen

Stedelijk gebied

Randmeer

Bosgebied Utrechtse Heuvelrug

Veenweidelandschap Eemerpolder

Stroken- en kampenverkeveling in de Gelderse Vallei

Snelweg

Spoorlijn

Onderstation Stedin

Zonne-energie in geluidsschermen

Grootchalig zon-pv Overkapte parkeerterreinen Bedrijfsdaken

Windcluster in boslandschap Utrechtse Heuvelrug

Windmolens langs infrastructuur (A12)

Kansrijke zones voor wind en zon uit de Amersfoortse RES

Voor windturbines wordt in alle drie de regio's primair gedacht aan een lijnopstelling langs de infrastructuur.

Ik ben blij met die gedragscodes, omdat die de gemeenten instrumenten in handen geven. Het zijn voor gemeenten spannende en gevoelige trajecten. De energieontwikkeling zal grotendeels in het buitengebied plaatsvinden. Daar krijg je al gauw spanning met landschappelijke kwaliteiten. Dus je moet meer integraal gaan kijken en zoeken naar combinaties met andere ontwikkelingen. Bijvoorbeeld naar combinaties met de aanpak van bodemdaling, de stikstofaanpak, de transitie naar circulaire landbouw of natuurontwikkeling. Het is denkbaar dat je met de opbrengsten van energielandschappen ook natuur gaat ontwikkelen. Bij Food Valley en Amersfoort zijn nu landschappelijke analyses gemaakt als basis voor de RES. In U16 is momenteel een landschapsbureau aan de slag."

Het Rijk biedt in het kader van de RES'en een ondersteuningsprogramma aan: het nationaal Programma RES (NPRES). Wij zijn benieuwd in hoeverre daar in Utrecht gebruik van wordt gemaakt. "Het NPRES draagt bruikbaar materiaal aan. We hebben ze in de Staten een verhaal laten vertellen. Ook sluiten ze soms aan bij bestuurlijk overleg. Ik was

in het begin best wel sceptisch over het idee van de RES'en. Het is een complexe aanpak, vooral ook omdat er veel partijen en bestuurslagen bij betrokken zijn die allemaal hun eigen democratische proces hebben. De RES'en worden uiteindelijk ter besluitvorming voorgelegd aan vele gemeenteraden, algemene besturen van de waterschappen en de Provinciale Staten. Die gaan oordelen over iets wat met veel partijen tot stand is overgenomen. Maar tot nu toe is het proces me meegevallen. Gemeenten stellen zich

"De lokale energie-coöperaties hebben aangegeven dat zij graag nog intensiever betrokken willen zijn."

veelal constructief op en hebben vaak zelf al ambitieuze klimaatdoelen. Straks moet er echter boter bij de vis en dat kan moeilijker worden. We hebben ons op landelijk niveau gezamenlijk gecommitteerd aan de 35 Twh wind- en zonne-energie op land uit het Klimaatakkoord.

Dat moeten we als regio's gezamenlijk gaan opbrengen. Daarvoor is er nu een duidelijk structuur en tijdsplanning. Van

het Rijk is stabiliteit en helderheid nodig en ook een rechte rug. Het is terecht dat er nu vanwege corona uitstel is gekomen. Voor het concept was dat eigenlijk niet nodig, want die was in onze drie Utrechtse regio's al klaar. Maar die drie maanden zijn wel welkom om ook de meer concrete RES 1.0 voor te bereiden. Daar heb je tijd voor nodig. Van het Rijk hebben we instrumenten als de SDE nodig en de structuren en mogelijkheden voor aansluiting van duurzame energie op het elektriciteitsnetwerk, en ook bijvoorbeeld om de mogelijkheden voor zon op dak optimaal te gaan benutten. Mogelijk dit zelfs bij nieuwe grote dakoppervlakken zelfs te gaan verplichten. Veel daarvan moet nog gebeuren. Maar het afgelopen jaar is er wel een sfeer ontstaan dat we nu echt iets moeten, ook bij de gemeenten."

Naast lokaal eigendom is burgerparticipatie in het algemeen ook belangrijk voor het tot stand komen van de RES'en. Hoe kijkt Van Essen tegen de aanpak hiervan aan?

"Bij alle drie de regio's zijn in de eerste fase de stakeholder-organisaties betrokken, nog niet zoveel direct de inwoners. Bij Food Valley werd er wel voor gezorgd dat iedereen alle stukken kon inzien. De inwonersparticipatie wordt in de drie regio's eigenlijk vooral gezien als een

zaak voor de gemeenten. Sommige gemeenten hebben zelf al een proces met inwoners lopen of zelfs al achter de rug, in het kader van hun eigen beleidskaders voor zonne- en windenergie. Bijvoorbeeld Wijk bij Duurstede heeft voor het beleidskader zon op land een heel uitgebreid participatieproces doorlopen.

Zo zijn er ook andere voorbeelden. Participatie moet aan de voorkant van een proces, zowel voor de RES'en als ook later bij iedere specifieke locatie voor zon of wind, zodat de volksvertegenwoordigers een goed besluit kunnen nemen. Maar we hebben het hier wel over een politiek sterk gepolariseerd onderwerp. Als we het straks echt over locaties gaan hebben, dan worden de discussies soms vast stevig, dat zien we aankomen. Dan kan het gebeuren dat gemeenteraden het niet aandurven en afhaken. Het blijft wel zo dat iedereen zich in dit proces heeft gecommitteerd aan de doelstel-

ling van die 35 Twh zon en wind, en dat iedereen daar een behoorlijke bijdrage aan levert. Als dat volgens de gemeenteraad niet moet op de manier zoals uit de planvorming naar boven is gekomen, dan moet die gemeente aangeven op welke andere manier zij wil bijdragen aan de gezamenlijke opgave. Dan moet er toch naar andere locaties gekeken worden.

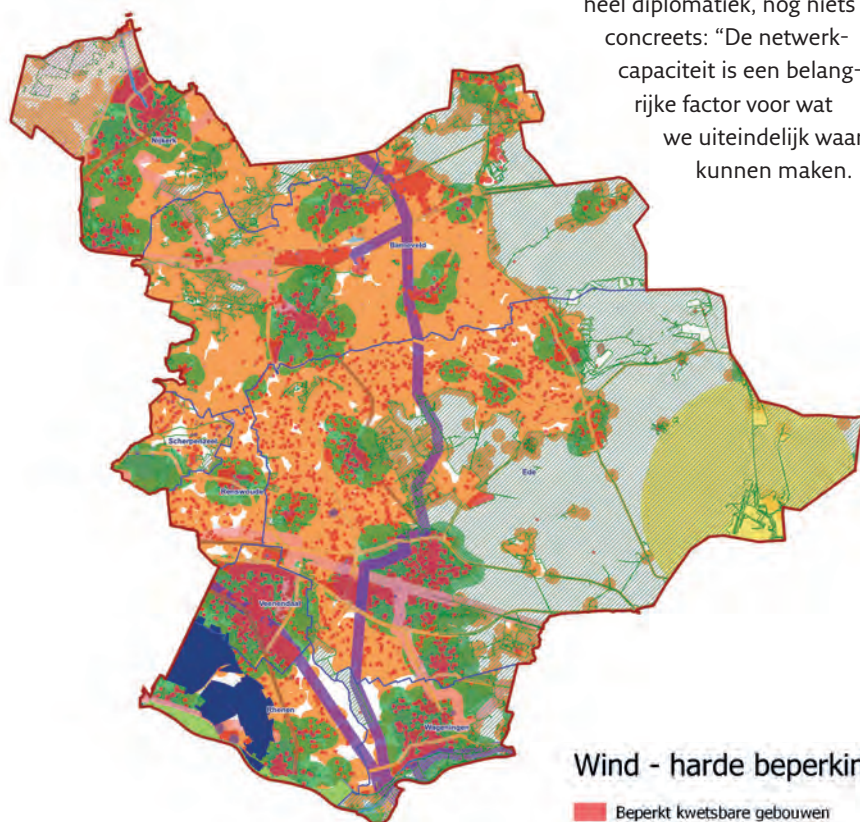
Ik vind hierbij lokaal eigendom een hele belangrijke. Dan krijg je meer mensen mee. Daar willen we ook sterk in gaan investeren. Met goede informatie, participatie en ook het benutten van ervaringen van elders willen we inwoners breed betrekken en laten meedenken; niet alleen de hard roepende tegenstanders."

En dan natuurlijk de hamvraag voor WindNieuws: Wat is de ambitie voor wind in de drie Utrechtse RES'en? Daarover zegt de gedeputeerde echter, heel diplomatiek, nog niets concreets: "De netwerkcapaciteit is een belangrijke factor voor wat we uiteindelijk waar kunnen maken.

Omdat we in Utrecht nog weinig duurzame energie hebben en wel een relatief verstedelijkte provincie zijn, is er nog heel veel in te passen op het net. We willen hierbij zoeken naar een goede balans tussen zon en wind. In vergelijking met een zonneveld is een windturbine efficiënter en daarom aantrekkelijker voor de netbeheerder. Maar de combinatie is nog aantrekkelijker. Met een initiatief voor een collectieve aanpak van zon op dak in agrarische gebieden proberen we belemmeringen in het elektriciteitsnet op een effectieve manier aan te pakken.

Overigens zie je wat zonnevelden betreft veel verschillen tussen gemeenten, bij sommigen is het taboe verklaard terwijl de buurgemeente er een uitgebreid kader voor heeft. Het zelfde speelt bij windturbines: de ene gemeente kiest er bewust voor en de andere gemeente wil er niets van weten. Het is net hoe de politieke wind waait."

De vaart erin houden en de ambitie waar maken is voor Van Essen de grootste ambitie in het kader van de RES'en. "Mijn concrete wens is om in 2021 in de Utrechtse RES'en de locaties vastgesteld te hebben, met zo breed mogelijk draagvlak. Met ook reservelocaties, als eerder gekozen locaties in de loop van het proces afvallen. En dat we dan vervolgens volop door kunnen. Dat we een goed opgetuigd participatieproces hebben in samenwerking met de energiecoöperaties. We hebben nu flinke stappen gemaakt, maar het komende jaar wordt nog een stuk spannender dan het afgelopen jaar. En dan hebben we het alleen nog maar over elektriciteit. We moeten de energietransitie ook gaan oppakken en versnellen voor mobiliteit, landbouw, industrie, enzovoort."

Op deze kaart uit de RES regio Food Valley, is in beeld gebracht op welke locaties windenergie niet mogelijk is vanwege harde beperkingen

Wind - harde beperkingen

- Beperkt kwetsbare gebouwen
- Bestaande kassen
- Bestaande turbines
- Buisleidingen bestaand
- Hoogspanning
- Kwetsbare gebouwen
- Losse woonbebouwing (geluid)
- Luchthaven
- Primaire waterkering
- Risico-inrichting

- Spoor
- Waterwegen
- Wegen
- Woonkernen

Provincie Gelderland:

- Gelders Natuur Netwerk
- Rustgebied Wintergans
- Weidevogelgebied

Provincie Utrecht:

- ganzenrust gebied
- Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug